

Bevruchte moeren vervangen

De gebruikelijke manier van moeren vervangen is het wegnemen van de oude moer, om vervolgens na negen dagen wachten de doppen te breken en een nieuwe moer met een kluisje of anderszins in te voeren. Voor onbevruchte moeren mag dit een juiste manier zijn, voor bevruchte moeren kan dit problemen opleveren, getuige de volgende ervaringen.

Ervaring I: Ik heb dit meerdere malen op de boven beschreven manier gedaan, en vervolgens een bevruchte moer ingevoerd en na 10 dagen gecontroleerd. Een aantal keren bleek echter, dat er op het aanwezige

18

mooie broednest ook tal van doppen waren aanwezig. De verdeling van de doppen over het broedgaf aan dat het redcellen waren. Verdere controle liet ook zien dat de moer actief was in het volk. De doppen werden gebroken en het geheel deed verder volgens verwachting.

Vraag: Wat zou er zijn gebeurd als de doppen niet werden gebroken?

Heeft u iets wonderlijks meegemaakt bij de bijen? Laat andere imkers ervan meegenieten!

De redactie nodigt u uit om uw waarneming op te sturen per brief, schijfje of e-mail aan: schoots7@zonnet.nl of redactie@vbbn.nl.

Hayo Velthuis kan er een aanvullende of toe-lichtende reactie op geven.

Deze maand een dubbel verhaal: Jan Charpentier uit Berlicum vertelt over een gebruikelijke manier van moeren vervangen, maar met een niet altijd gebruikelijk resultaat –voorzover daarvan bij bijen al sprake kan zijn. Verder reageert Hans de Man uit Gouda op het verhaal van de voorbereidende scoutbijen: 'Hoe zit het als de zwerm onder een zojuist gestalde fiets gaat hangen?'

Ervaring II: Een 'Golzkastr' werd moerloos door onduidelijke oorzaak. Bij controle bleek dat alle broed gesloten was, maar dat er ook een aantal redcellen was. Ik heb de doppen gebroken en een Kirchhainertje met leggende moer, afgedekt met een krant, in een vrijgemaakte ruimte naast de ramen geplaatst. Bij controle na zeven dagen bleken er op het broed in het Kirchhainertje tal van doppen te zitten. In de kast bleek verder de moer vrolijk aan de leg. Het Kirchhainertje heb ik weggenomen en het volk deed verder zoals het hoort.

Een verklaring zou als volgt kunnen zijn: het volk is hopeloos moerloos na het wegnemen van de oude moer én na negen dagen het doppen breken. Wanneer dan een leggende moer wordt ingevoerd, al dan niet met open broed, gaan de bijen op het beschikbare materiaal de reddende actie uitvoeren: moeren kweken. De aanwezigheid van een goede moer hindert ze niet bij het uitvoeren van die actie. De stemming van 'moerloosheid' ijlt als het ware nog na en de nieuwe moer kan deze stemming niet op slag wijzigen.

Mijn huidige methode is dan ook als volgt: volken die van een nieuwe moer moeten worden voorzien, worden moerloos gemaakt en onmiddellijk met behulp van een krant verenigd met het Kirchhainertje of de drieramer die de gewenste leggende jonge moer heeft. Deze methode lijkt risicoloos te zijn. Hoe kijkt Hayo hiertegenaan?

Jan Charpentier, Berlicum

Reactie van Hayo Velthuis

Zwerm onder een fietszadel

Voor ik reageer op het verhaal van Jan Charpentier, wil ik eerst ingaan op een reactie van **Hans de Man uit Gouda**, naar aanleiding van het door Bert Brakkee aangedragen thema over de communicatie van bijen voorafgaand aan het zwermen (september 2002). Hans schrijft: 'Als de bijen zoveel tijd uittrekken voor het bezichtigen van een geschikte behuizing, waarom gaat het dan zo vaak mis? Iedere imker weet dat zwermen vaak op de beroerdste plekken gaan zitten, b.v. onder het zadel van een fiets die er net geplaatst is. In zulke gevallen ga je toch wel twifelen aan de scoutingbijen'.

Het is duidelijk dat de scoutbijen die fiets niet hebben uitgezocht om aan te gaan hangen. De rol van de scoutbijen komt later, immers eerst heb je het proces van het uitzwermen zelf: een snel toenemende onrust in de kast, gevolgd door massaal uitvliegen en het vinden van een tijdelijke hangplek.

Daarbij splitst het volk zich in het deel dat zal vertrekken, met de koningin, en het deel dat terugkeert naar de oude kast. Het eerste deel vormt een tijdelijke tros, het andere deel slaat terug. Op de tros van die zwerm gaan dan de verschillende scoutbijen via hun dansen aangeven welke plek ieder van hen heeft gevonden. Vervolgens moeten de bijen die door dat

dansen worden opgewekt de aangeduide plaatsen te bezoeken, de uiteindelijke keuze bepalen. Pas als alle neuzen dezelfde kant uit wijzen vertrekt de zwerm naar de definitieve vestigingsplaats. Het overleg vindt dus plaats nadat de zwermtros is gevormd. Die eerste plek heeft dus niet zoveel te betekenen.

Slappe doppen

Vraag 2 van Hans is: 'Enkele jaren geleden had ik een hopeloos moerloos volk. Ik heb er een raampje met eitjes ingehangen (misschien 2-4 dagen oud?). Twee dagen later inspecteerde ik het raampje en zag dat er twee gesloten doppen aangemaakt waren. Deze doppen waren echter zeer slap en erg plat en gevuld met koninginnengelei. Hoe is een en ander mogelijk geweest?'

Uit de vraag is het niet duidelijk of er wel normale doppen waren aangezet, maar ik vermoed dat dat niet het geval is. Je ziet zulke doppen wel vaker in moerloos gemaakte volken; ze kunnen worden gebouwd op cellen met een onbevucht ei erin, dus doppen op darrencellen; de larven van darren kunnen koninginengelei niet verdragen, als de cellen gesloten zijn vind je er nog steeds veel voer in en een meestal al dode, verslijmende larf, nooit een pop. Maar Hans zag geen larf, en zijn cellen waren na twee dagen al gesloten. Ik denk dat er al kleine doppen op het ingehangen raam hebben gezeten, althans zo leg ik het uit wanneer ikzelf na zo'n korte tijd gesloten doppen aantref in mijn eigen volken: 'weer niet goed opgelet' denk ik dan. Maar van Hans wil ik dat niet beweren, al moet ik zeggen dat ik zijn waarneming dan niet kan verklaren. Zulke vaak extreem lange en afgeplatte cellen vol voer kom je wel vaker tegen. Waardoor ze ontstaan is bij mijn weten nooit onderzocht. Omdat ze niets opleveren is het te beschouwen als een ontsparing van een gedragsketen voor normale red- en zwermcelbouw, maar welke bijen dan ontsparen en waarom weten we niet.

Invoeren van bevruchte moeren

Dan zijn er de twee vragen van Jan Charpentier. In de eerste vraag wordt gesproken van 'de gebruikelijke manier' bij het vervangen van bevruchte moeren, maar er zijn zoveel en nogal verschillende manieren. Ikzelf bouw helemaal niet zo'n wachtperiode van negen dagen in, want dan moet je de hele kast nakijken op doppen. Ik haal de oude moer er uit en doe meteen de nieuwe moer, die dan natuurlijk wel aan de leg is, via een moerhuisje met suikerdeeg terug. Hoe dan ook, bij Jan zette het volk op de eitjes van de nieuwe moer redcellen aan. Dit moerloos zijn of worden van een volk bij het wisselen van de koningin

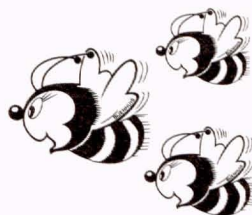
komt nog wel eens voor wanneer de jonge koningin uit een klein volkje, zoals een bevruchtungskastje, afkomstig is. Ze is daar na de bevruchting vlot aan de leg gegaan, maar in dat kleine kastje is al gauw de beschikbare ruimte geheel benut; ze moet dan wachten tot de belegde cellen weer zijn vrijgekomen, en gaat dus van de leg af. Wordt ze dan overgezet in het grote volk, dan moet ze eerst weer op gang komen. Dat betekent niet alleen dat ze eieren moet gaan maken, maar dat ook moet doen in hoeveelheden die bij dat volk behoren. Er gaan een aantal dagen overheen voordat ze die productie weer heeft opgebouwd. Ook haar productie van koninginnenstof is aanvankelijk gering. Beide zaken, eieren en koninginnenstoffen, hangen samen met haar geringe metabolisme (stofwisseling) in het kleine volkje. En zo kan het gebeuren dat, terwijl ze in een laag tempo eitjes begint te leggen, het volk nog in een overgangsstadium is tussen moerloos en moergoed, en op het eerste jonge broed redcellen aanzet.

Raampje met eitjes inhangen

Je ziet dat ook wel in volken waar de jonge moer alsmaar niet aan de leg wil. Je hangt dan een raampje eitjes erin en bij controle na één of twee dagen zit er

advertentie

IMKERSHOP 'HET BIJENHUIS'



Een imker met verstand
wordt bij Het Bijenhuis vaste klant

Voor snelle bestelservice

tel 0317 422 733

fax 0317 424 180

e-mail bijenhuis@vbbn.nl

Grintweg 273

6704 AP Wageningen



online winkelen bij www.vbbn.nl



Koetsier zwerm op de bok
Strohoed op
Voor en achter klaar
En karrenmaar.

Dhr. L.J.W. Hartjes uit Gendt in de Betuwe, die al sinds 1950 lid is van de VBBN subvereniging Bemmeler e.O., stuurde ons deze tekst en foto van een oude, een-rijige aardappelrooimachine met een zwerm 'op de bok'.

een enkel dopje op: je weet dan niet of het volk nu echt moerloos is (maar dan zou je toch veel meer en ook grotere doppen verwachten) of niet. Waar dan de oorzaak zit, waarom de jonge koningin alsmaar niet aan de leg gaat weet ik dan niet, maar misschien dat de werksters er iets mee te maken hebben. Immers, die moeten cellen voorbereiden, poetsen noemen we dat, voordat de koningin ze zal gaan beleggen. Het ingehangen raampje eitjes en jonge larven forceert dat de werksters gaan voeren en dan komt de rest ook op gang. Want, zo heb ik vaak kunnen constateren, binnen een of twee dagen na het inhangen van het raampje met eitjes en larven gaat de jonge koningin alsnog aan de leg.

Jan ziet dan dat na het breken van die doppen alles verder naar wens verloopt. Dat klopt met het langzaam op gang komen van de moeder. Ik denk overigens, dat het volk die redcellen op het eerste broed wel weer zal opruimen, zodra de koningin op volle sterkte haar koninginnenstoffen produceert en alle bijen ermee in aanraking zijn gekomen. Er is immers geen zwermstemming in het volk.

Homogeen volk

Vraag 2 van Jan gaat eigenlijk over de distributie van die koninginnenstoffen. In een Golzkast, een grote

bak met naar ik meen 22 ramen, is een deel van de ramen weggenomen en op die plek staat dat kleine Kirchhainer kastje, misschien nog met een stuk krant erop. De koningin is het grote volk ingewandeld, maar de bijen in de Kirchhainer vermengen zich niet met het grote volk en worden daardoor moerloos en zetten redcellen aan.

Het laat zien dat een goede circulatie van bijen én van de koningin nodig is om tot een homogeen volk te komen, iets dat als eenheid functioneert. Het is juist dat verstoring van die circulatie die maakt dat er zwermstemming ontstaat. Normaliter is het doordat er teveel bijen in de kast zitten, door ruimtegebrek kunnen ze zich onvoldoende verplaatsen en is de verspreiding van de koninginnenstoffen niet meer voldoende snel. Daardoor ontstaat plaatselijk en tijdelijk moerloosheid, waardoor de in de speeldopjes gelegde eitjes niet meer worden weggenomen maar worden verzorgd. En dan ontstaan de eerste zwermcellen.

En daarmee is voor deze keer de cirkel weer rond: we begonnen met de uitgevloegen zwerm, en eindigen met de eerste zwermcellen.